

Arbeidsområde Forskningskvalitet og internasjonalisering

Dette notatet er ett av fem notater utviklet for arbeidet med HelseOmsorg21-strategien. Det er ment som et *bakteppe* for arbeidet med å utvikle strategiske tiltak på området Forskningskvalitet og internasjonalisering. Det er nøytralt med hensyn til prioriteringer, og det er fullt mulig å ta opp andre spørsmål i kommentarer og innspill så lenge disse er innenfor temaet.

Medisinsk og helsefaglig forskning av høy kvalitet er en nødvendig og viktig forutsetning for gode helse- og omsorgstjenester og for et innovativt og konkurransedyktig næringsliv i disse og nærliggende områder. Forskning som sprenger grenser, det vil si forskning som fører til *gjennombrudd* i forståelse av menneske, sykdom og helse, eller gir grunnlag for *store framskritt* i forebygging, diagnostikk og behandling av somatisk og psykisk sykdom, er et ambisiøst og selvstendig mål. I et velfungerende forskningssystem vil den fremragende frontforskningen som er konkurransedyktig internasjonalt være fyrtårn på en solid og bred grunnmur av *god* forskning. Denne bredden er av betydning blant annet for å absorbere og ta i bruk resultater produsert på den globale arenaen.

For å kunne være nyttig må forskningen være god, og den faglige støyen og bortkastede ressurser som forskning av lav kvalitet medfører, bør være minst mulig. Når man velger å satse på svakere områder, for eksempel motivert av viktige samfunnsmessige kunnskapsbehov, er målrettede strategier og innsats for å styrke kvaliteten nødvendig.

Forskningskvalitet bør være et viktig tema i alle deler og nivåer av forskningssystemet, og er relevant også for de andre fire arbeidsområdene i HelseOmsorg21.

Strategiske perspektiver

Den nasjonale fagevalueringen av biologisk, medisinsk og helsefaglig forskning i 2011 viste at norsk helsefaglig forskning er i verdensklasse på noen områder, men at langt flere miljøer bør kunne hevde seg i den internasjonale forskningsfronten. Evalueringen gir anbefalinger om hvordan forskningen kan styrkes, og det nasjonale oppfølgingsutvalget vil peke på konkrete tiltak. Mange av forskningsmiljøene som er identifisert som særskilt gode, har vært eller er sentrale i forskningssentre med langsiktige og fleksible finansieringsrammer.

Evalueringen av Forskningsrådet i 2011 har som en hovedanbefaling at Rådet i større grad enn i dag må prioritere økt forskningskvalitet og mer grensesprengende forskning.

Forskningsmeldingen Lange linjer – kunnskap gir muligheter (Meld. St. 18 (2012–2013)) peker på flere tiltak for å styrke kvaliteten på forskning og høyere utdanning, bl.a. ved profilering og spissing, faglig konsentrasjon og god arbeidsdeling i forskningssystemet.

Internasjonalisering av norsk forskning er et vedvarende sentralt mål i myndighetenes forskningspolitikk. Begrunnelsen er at internasjonalt forskningssamarbeid bidrar til økt kvalitet og

kapasitet i forskningen i Norge, bidrar til inntekter gjennom internasjonal finansiering, styrker norsk næringslivs konkurransevne, bidrar til å synliggjøre globale helseutfordringer og sikrer tilgang til internasjonal kunnskapsproduksjon. Regjeringen har varslet at Norge går inn som fullt medlem av EUs nye forsknings- og innovasjonsprogram, Horisont 2020. Den samlede norske kontingenten vil bli betydelig, og alle fagområder – ikke minst det medisinske og helsefaglige, som er vårt største nasjonale fagområde – forventes å bidra til en økt økonomisk retur av kontingenten. Horisont 2020 har en tredelt profil som samsvarer godt med prioriteringene i norsk forsknings- og innovasjonspolitik; en stor satsing på fremragende, nyskapende forskning samt storskala forskningsinfrastruktursamarbeid, en del som finansierer industrielt lederskap og med tunge næringsrettede virkemidler og en siste del som finansierer forskning og innovasjon for å møte store felles samfunnsutfordringer. I tillegg til å delta i EUs rammeprogram vil Norge bidra til utviklingen av det europeiske forskningsområdet (ERA) ved blant annet å delta i de ti felles-europeiske programmene (JPIene), hvorav tre har human helse som tema. Forskningsmeldingen signaliserer videre en styrking av samarbeidet under eksisterende bilaterale avtaler med land utenfor Europa.

Forskningsansvaret til Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) er å framskaffe kunnskap som bidrar til å nå overordnede mål for helse- og omsorgssektoren. Det er vesentlig for HOD at forskningen er relevant for sektorens behov og har høy kvalitet. Det er videre HODs ansvar å legge til rette for rask implementering av ny kunnskap og innovative løsninger. Det er Kunnskapsdepartementet (KD) som gjennom Forskningsrådet finansierer de særlig kvalitetsfremmende virkemidlene i norsk forskning, som fri og tematisk uavhengig prosjektstøtte (FRIPRO) og senterordningen for fremragende forskning (SFF). KD bidrar også til høy kvalitet i forskningen gjennom den nasjonale satsingen på forskningsinfrastruktur, store tematiske og teknologiske satsinger og ikke minst gjennom norske bidrag til internasjonale forskningsprogrammer.

Hva området inneholder

- Hva er forskningskvalitet og hvilken rolle skal forskningskvalitet spille i den nasjonale innsatsen på helse- og omsorgsforskning?
 - Forskningskvalitet – samfunnsnytte og samfunnsrelevans, sammenhenger og avveininger
 - Hvordan få et best mulig samspill mellom målet om høy kvalitet i forskningen og andre viktige mål for norsk helse- og omsorgsforskning.
- Kvalitetsfremmende virkemidler
 - Hvordan bidra til at norsk forskning i større grad hevder seg i den internasjonale forskningsfronten?
 - UoH-sektorens rolle
 - RHF og Helseforetakenes rolle
 - Samarbeid mellom regionale helseforetak og universitet /høgskoler sin rolle, samt andre møteplasser/foras
 - Forskningsrådets rolle
 - Frivillige organisasjoners rolle

- Betydning av samhandling med næringsliv (eksisterende næringsliv og involvering i ny næringsutvikling)
- Arbeidsdeling og samarbeid mellom aktørene

- Hvor har Norge særlige konkurransemessige fortrinn for å kunne levere forskning av høy kvalitet og medvirke til grensesprengende ny kunnskap? Hva er grunnlaget for og hva har skapt disse fortrinnene?

- Hvordan skal man best vurdere, selektere og satse på kvalitetsmessig styrking av svake men prioriterte områder?
 - Vurdering av eksisterende mottakerapparat og kapasitet, risiko – potensiale - behov
 - Aktuelle målrettede tiltak og virkemidler

- Virkemidler for særlig nyskapende og dristig (grensesprengende) forskning
 - Bør det avsettes egne midler?
 - Bør spesielle vurderingskriterier formuleres?
 - Bør det prioriteres å støtte yngre ikke veletablerte forskere?

- Rekruttering og karriereløp for de beste unge forskertalentene
 - Status for dobbeltkompetanseløp (forskerutdanning og spesialisering)
 - Forskerlinjer i grunnutdanningene
 - Nasjonale forskerskoler
 - Institusjonenes og Forskningsrådets rolle
 - Nærings-PhD og Offentlig-PhD
 - Midlertidighet og usikre karriereveier
 - Støtte unge talenter i å bygge opp selvstendige forskningsplattformer
 - Mobilitet – hvordan stimulere til utenlandsopphold for norske forskere og gjesteforskeropphold for sterke internasjonale forskere i Norge

- Utnyttelse av forskningsinfrastruktur
 - Hvordan kan aktørene, spesielt UoH og RHF/HF, samarbeide bedre om forskningsinfrastruktur?
 - Hvordan kan store nasjonale infrastrukturer utnyttes best mulig?
 - Hvordan sørge for god deltakelse i internasjonale forskningsinfrastrukturer?

- Internasjonalisering av forskningen
 - Institusjonenes ansvar for å stimulere til bedre utnyttelse av internasjonalt tilgjengelige forskningsmidler – insentiver
 - Forskningsrådets rolle og insentiver
 - Koordinering av nasjonale og internasjonale aktiviteter – prioritering av budsjettvekst til forskning og innovasjon i internasjonale programmer
 - Barrierer for deltakelse i internasjonalt samarbeid og internasjonale finansieringsarenaer

- Internasjonalt samarbeid og kunnskapsoverføring
 - Norsk forskning står totalt for 0,5 – 1 % av forskningsresultatene som produseres
- Balanse mellom nasjonale og internasjonale perspektiver i forskningsstrategisk arbeid
 - Forskningskvalitet og internasjonalisering: betydning for næringsutvikling.
 - Hvordan hente ut innovasjonspotensialet i de beste norske forskningsmiljøene?

Utfordringer og muligheter

Det er i dag en erkjennelse om at fagfellevurdering av vitenskapelig arbeid (peer review) i noen grad er konserverende, dvs. at etablerte og solide forskningsgrupper stadig blir vinnere av knappe forskningsmidler, kanskje på bekostning av mindre modne innovative miljøer. I flere nasjonale forskningsråd diskuteres det derfor hvordan man best kan stimulere til og identifisere særlig innovativ forskning. I søknadsvurderingen på den frie arenaen (FRIPRO) vil Forskningsrådet i 2013 for første gang vektlegge dristighet og faglig fornyelse mer enn tidligere (nytt vurderingskriterium). Det er videre også erkjent at en nasjonal eller internasjonal konkurransearena i større grad fremmer høy forskningskvalitet enn en lokal eller regional arena. Denne sammenhengen anses for å være ganske robust.

Det er en utfordring at norske helseforskere utnytter mulighetene i EU-forskningen og på andre internasjonale arenaer i mindre grad enn sine nordiske kollegaer. Det tyder på at motivasjonen for å søke midler fra andre enn lokale, regionale og nasjonale kilder er for lav. Det kan være andre forklaringer på dette, blant annet at institusjonenes støtteapparat/tilrettelegging er for svak og at forskerne derfor opplever at det blir for lavt utbytte i forhold til innsatsen. EU-forskningen blir uforholdsmessig dyr for Norge og det medfører mindre internasjonalt samarbeid.

Det er ikke nødvendigvis sammenfall mellom strategisk prioriterte områder utfra kunnskapsbehov og forskningsområder som befinner seg i den internasjonale fronten. Det arbeides for å se nærmere på sammenhengen mellom kunnskapsbehov og byrden av sykdom i samfunnet og hvilke betydning dette bør få i prioritering, eventuelt arbeidsdelingen, av forskningsinnsatsen. Dette kan gi utfordringer knyttet til forskningskvalitet som eneste prioritering. Imidlertid har ofte forskning av lavere kvalitet mindre sannsynlighet for å generere kunnskap som vil besvare forskningsspørsmålene slike prioriterte områder har sitt utspring i. Videre kan det medføre at planlagt medisinsk og helsefaglig forskning av svært høy kvalitet ikke gjennomføres på grunn av manglende finansiering. Dermed tar man ikke ut potensialet for høykvalitetsforskning. Høy kvalitet handler derfor både om å bygge opp tilstrekkelig sterke miljøer innen for områder hvor det er store kunnskapsbehov på sikt, og å stimulere allerede gode forskningsområder.

Helseforskning av høy vitenskapelig kvalitet og stor grad av internasjonalt samarbeid kan medføre gode muligheter og gevinster for

- helsesektoren i form av bedre og mer effektive helse- og omsorgstjenester
- norsk helsenæringsliv i form av innovative produkter og tjenester det er etterspørsel etter
- folkehelsen i form av flere aktive og sunne år